

جامعه شناسی و
مطالعات نظامی

تقدیم به برادرم نورعلی؛
آسمانُ مردِ خاکی پوشی که افتاد تا ایستادگی را به تاریخ بیاموزد

جامعه‌شناسی و مطالعات نظامی

شالوده‌های کلاسیک و معاصر

جوزف سوئترز

ترجمه‌ی دکتر علی فیض‌اللهی

(عضو هیئت علمی دانشگاه ایلام)

زمن‌های مازیا

سرشناسه	: سوئیتز، ج.، ۱۹۵۴ - م. J. Soeters
عنوان و نام پدیدآور	: جامعه‌شناسی و مطالعات نظامی: شالوده‌های کلاسیک و معاصر/جوزف سوئترز؛ ترجمه‌ی علی فیض‌اللهی.
مشخصات نشر	: تهران: مازیار، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	: ۲۸۸ ص: ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.
فروست	: قلمرو علم
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۶۰۴۳-۸۴-۵
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا	
یادداشت	: عنوان اصلی: Sociology and military studies : classical and current foundations, 2018
یادداشت	: نمایه
عنوان دیگر	: جامعه‌شناسی و مطالعات نظامی: مبانی کلاسیک و جاری.
موضوع	: Sociology, Military
موضوع	: جامعه‌شناسی نظامی
شناسه افزوده	: فیض‌اللهی، علی، ۱۳۴۴-، مترجم
رده‌بندی کنگره	: U۲۱/۵
رده‌بندی دیویی	: ۳۰۶/۲۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۱۹۷۸۶۲

www.mazyarpub.ir
mazyarpub@yahoo.com

اقتضات مازیار

ثبت علامت تجاری: ۳۵۳۴۲۴

مقابل دانشگاه تهران، ساختمان ۱۲۹۶ (ظروفچی) طبقه اول، واحد ۴، تلفن ۶۶۴۶۲۴۲۱

جامعه‌شناسی و مطالعات نظامی

شالوده‌های کلاسیک و معاصر

جوزف سوئترز

ترجمه‌ی دکتر علی فیض‌اللهی

صفحه‌آرایی مروا ک.

چاپ اول ۱۴۰۲

شمارگان ۱۲۰۰

لیتوگرافی سحر، چاپ و صحافی طیف‌نگار

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۶۰۴۳-۸۴-۵

مواد اولیه این کتاب به صورت آزاد تهیه شده است.

فهرست مطالب

جامعه‌شناسی و مطالعات نظامی _____ ۷

قدردانی‌ها _____ ۹

پیش‌درآمد _____ ۱۳

مقدمه _____ ۱۵

۱. ماکس وبر:

بوروکراسی، رهبری و آهنگ‌های نظامی _____ ۲۵

۲. امیل دورکیم:

گروه نظامی، فرهنگ و پیامدهای آن _____ ۴۳

۳. کارل مارکس:

تحلیل انتقادی جامعه و ارتش _____ ۶۲

۴. جورج زیمل:

شبکه‌ها، تضاد، رازداری و غریبه _____ ۸۱

۵. جین آدامز:

از کنشگری صلح تا حفظ صلح عملی _____ ۹۹

۶. دبلیو. ای. بی. دو بواس:

نژاد، تنوع و شمولیت در جامعه و ارتش _____ ۱۱۶

۷. اروینگ گافمن:

نهادهای تام، مناسک تعامل، بوروکرات‌های سطح خیابان _____ ۱۳۳

۸. میشل فوکو:

تنبیه و مراقبت در ارتش و توسط ارتش _____ ۱۵۱

۹. موريس جانوويتز:

سرباز حرفه‌ای، روابط مدنی- نظامی و نیروی تماماً داوطلب ۱۶۷

۱۰. نوربرت الیاس:

کاهش خشونت، عادت‌واره در میدان نبرد، روابط بین‌المللی ۱۸۲

۱۱. کورنلیس لامرز:

اعتصابات و شورش‌ها، سبک‌های اشغالگری و همکاری ۱۹۹

۱۲. آرلی راسل هاکشیلد:

عواطف در سازمان‌ها و در ارتش ۲۱۶

۱۳. سینتیا انلو:

دیدگاه‌های فمینیستی درباره‌ی ارتش و پیرامونش ۲۳۲

۱۴. برونو لاتور:

علم و فناوری در جامعه و ارتش ۲۴۷

۱۵. از کلاسیک‌ها تا آینده در مطالعات نظامی ۲۶۶

نتیجه‌گیری، مضامین و چشم‌اندازها ۲۶۶

جامعه‌شناسی و مطالعات نظامی

این کتاب ارتباط بین جامعه‌شناسی و چالش‌های پیشروی ارتش مدرن را بررسی می‌کند. جامعه‌شناسی نظامی در گستره‌ی جهان آکادمیک کمتر مورد توجه قرار گرفته‌است و بیشتر بر روابط مدنی- نظامی متمرکز شده است. این کتاب درصدد پرداختن به این شکاف است و ایده‌ها، نظریه‌ها و بینش‌های نویسندگان بنیان‌گذار جامعه‌شناسی را با هم ترکیب می‌کند و در هر فصل بر یک متفکر خاص تمرکز می‌کند. فصل‌هایی در مورد ماکس وبر، امیل دورکیم، کارل مارکس، جورج زیمل، جین آدامز، دبلیو ای بی دو بوآس، اروینگ گافمن، میشل فوکو، موریس جانوویتز، نوربرت الیاس، کورنلیس لامرز، آرلی راسل هاکشیلد، سیتیا انلو و برونو لاتور وجود دارد و هر مقاله ایده‌ها و نظریه‌های آنان را در رابطه با موضوعاتی که امروزه در ارتش و پیرامون آن مورد توجه است، مورد بحث قرار می‌دهد. مطالعات نظامی در اینجا در معنای گسترده‌ای در نظر گرفته شده است، به گونه‌ای که این جلد طیف گسترده‌ای از مسائل، از جمله روابط نظامی- غیر نظامی، امور نظامی- سیاسی، عملکرد و نتایج عملیات نظامی، و ترتیبات سازمانی از قبیل فناوری و ترکیب، عملکرد و رفاه پرسنل را در بر می‌گیرد. این کتاب قصد دارد تا دیدگاه‌ها و بینش‌هایی را ارائه دهد که به ارتش کمک می‌کنند تا سازمان‌ها و شیوه‌های خود را، نه لزوماً به روش کارکردی معمول نوآوری (یعنی سریع‌تر، دقیق‌تر و غیره) بلکه به روشی گسترده‌تر اصلاح کند. این کتاب مورد توجه دانشجویان جامعه‌شناسی، مطالعات نظامی، روابط نظامی- غیر نظامی، مطالعات جنگ و مناقشه، و به طور کلی روابط بین‌المللی قرار خواهد گرفت.

جوزف سوئترز استاد جامعه‌شناسی سازمان در دانشگاه تیلبورگ هلند است. او نویسنده/ ویراستار آثار متعددی از جمله ویراستار مشترک کتاب راهنمای

روش‌های تحقیق در مطالعات نظامی (راتلج، ۲۰۱۴) و همکاری نظامی در عملیات‌های چند ملیتی صلح (راتلج، ۲۰۰۸). و نویسنده‌ی کتاب تضاد قومی و تروریسم (راتلج، ۲۰۰۵) است.

قدردانی‌ها

این کتاب حاصل بیش از ۴۰ سال فعالیت در جامعه‌شناسی و بیش از ۲۰ سال کار در زمینه‌ی نظامی است. آن‌ها، اگر چه با همدیگر همپوشانی دارند، اما دوره‌هایی طولانی در طول حیات یک فرد هستند. در طول این قبیل دوره‌های طولانی، فرد احتمالاً افکار، بینش‌ها و تجربیاتی را گردآوری می‌کند که روی هم‌رفته دیدی گسترده در مورد آنچه که هست و آنچه که در اطراف او اتفاق افتاده است را فراهم می‌سازند. به‌طور واضح، هنر جامعه‌شناسی‌ورزی از تجربه کردن، دیدن، صحبت کردن، گوش دادن، خواندن، سفر کردن و مطالعه‌ی زیاد سود می‌برد. پیگیری جامعه‌شناسی در ارتش حتی بیشتر نتیجه‌ی تجربیات طولانی مدت است، زیرا ارتش یک جامعه‌ی نسبتاً بسته‌ای را تشکیل می‌دهد که دسترسی و درک آن در نگاه اول آسان نیست. درک واقعی در مورد آنچه در نیروهای مسلح می‌گذرد، زمان می‌برد.

این دومین تک‌نگاری من در مورد موضوعات نظامی است. اولین مورد به منشأ و پویایی جنگ‌های داخلی و تروریسم مربوط می‌شود؛ که به شیوه‌ای مسئله‌محور شروع می‌شود، که در آن، نظریه‌ها، مسائل مربوط به جنگ‌های داخلی و تروریسم را دنبال می‌کنند: ابتدا مسائل، بعد نظریه‌ها. من به ارزش این روش کار و تدریس اعتقاد دارم تا روش دیگری. با این حال، کتاب فعلی با نظریه‌هایی شروع می‌شود که توسط بنیان‌گذاران جامعه‌شناسی ارائه شده‌اند. به نظر می‌رسد که این شیوه با آن چیزی که من معتقدم طبیعی‌ترین روش ارائه‌ی کار آکادمیک است، در تضاد است. اما نظریه‌ها در این کتاب بلافاصله برای مسائل کنونی به کار می‌روند. در واقع، تا زمانی که فاصله‌ی بین این دو، نظریه‌ها و مسائل، زیاد نباشد، اهمیت چندانی ندارد که کدامیک اول می‌آید. جامعه‌شناسی باید در عمل روزمره ارزشمند باشد؛ این نباید یک نوع هنر برای

هنر^۱ باشد.

افراد زیادی در تهیه‌ی این کتاب مشارکت داشته‌اند، عمدتاً به این دلیل که گاهی اوقات به طور ناخواسته، ایده‌ها و پیشنهادهایی را ارائه کرده‌اند که در هنگام تألیف فصول مختلف کتاب مفید واقع شدند؛ دو نفر از آنان، چارلز موسکاس و کورنلیس لامرز، قبل از اینکه کتاب به سر انجام برسد، در گذشته بودند. آنان در طول زندگی خویش به طرق مختلف، توسعه‌ی تفکر من در مورد جنبه‌های جامعه‌شناختی ارتش را حمایت نموده^۲ و تحت تأثیر قرار دادند. سایرین هم همکاران دور و نزدیکی هستند که به من کمک کردند تا ایده‌های این کتاب را به شیوه‌ای توسعه‌ی دهم. آنان گاهی اوقات از طریق فیس‌بوک به منابعی دست می‌یافتند و برخی نکات عملی را ارائه می‌کردند که اسرار سیستم پردازش واژه‌ای را که هنوز برای من پنهان بود، فاش می‌کردند. آنان به ترتیب حروف الفبا عبارتند از: ایال بن آری، دانیل بلاک، هانس بورن، مورتن بریندر، لیندسی کوهن، سعید حداد، ژاکلین هیرن بوگرز، اوربیان ون دن هیوول^۳، دیرک کرویجت، نینا لئونهارد، یاگیل لوی، ماریوس میوز، دلفین ریستین، ویلبر اسکات، آد ون ایترسون، یان وان در مولن و کلود وبر. این کتاب به نوعی محصول منبع مشترک جمعی^۴ و الهام‌بخشی جمعی^۵ است.

کتابداران انست برتلینگ و میرجام کرویز در آکادمی دفاع هلند در بازیابی ادبیاتی که خارج از محدوده‌ی تخصص من بود، در حین کاوش در اینترنت به من کمک زیادی کردند. ژاکلین ولک شات تصویر روی جلد را طراحی کرد که واقعاً از این بابت سپاسگزارم. مارجت برندنسن به پردازش^۶ انگلیسی من کمک کرد.

می‌خواهم از جیمز بورک و پاتریشیا شیلدز، هر دو محقق در محافل پیرامون مجله‌ی نیروهای مسلح و جامعه و سمینار بین دانشگاهی در مورد نیروهای مسلح و جامعه تشکر ویژه‌ای داشته باشم. آنان من را برای شروع و ادامه‌ی کار بر روی این کتاب کمک نموده و تشویق کردند. پاتریشیا شیلدز مرا از اهمیت کار جین آدامز در حوزه‌ی صلح و ستیزه آگاه ساخت. جیمز بورک نه تنها از

1. l'art pour l'art

2. encourage

3. Urbian van den Heuvel

4. crowdsourcing

5. crowdinspiring

6. polish

من حمایت نموده و راهنمایی‌ام کرد، بلکه به کشف جامعه‌شناسی موسیقی ماکس وبر، همراه با کاربردهای احتمالی آن در موسیقی نظامی نیز کمک کرد. همکارم پاول ون فنما پیشنهاد کرد که فناوری را به عنوان موضوع اصلی مطالعات اجتماعی و نظامی فراموش نکنم. این توصیه، همراه با اشتیاق مارتن ون وین درباره‌ی این نویسنده، مرا متقاعد کرد که فصلی را درباره‌ی برونولاتور بنویسم. نظر منتقدان ناشناس پیشنهادی کتاب کاملاً مثبت بود، که این امر مرا تشویق کرد تا کار را واقعاً پیش ببرم. همکار صمیمی‌ام رنه مولکر در هلند و همکارم فیلیپه منیگارت از مدرسه‌ی نظامی بلژیک در بروکسل فصل‌های مختلف پیش‌نویس را با دقت مطالعه کردند و به من کمک کردند تا از بسیاری از اشتباهات اجتناب کنم. آنان همچنین ایده‌های اضافی مختلفی را ارائه کردند. البته، هرگونه اشتباه باقی‌مانده، نقص در تفسیر و انتخاب‌های بحث‌برانگیز به عهده‌ی خودم است.

پیش درآمد

برونو لاتور، جامعه‌شناس علم و فناوری که در فصل ماقبل آخر این کتاب با او آشنا خواهیم شد، زمانی کاملاً روشن ساخت که چرا جامعه‌شناسی برای مهندسان، تکنسین‌ها و تصمیم‌گیرندگان فناوری مهم است. او درصدد بود که به تکنسین‌ها نشان دهد که « آنان نمی‌توانند حتی یک شیء تکنولوژیک را بدون در نظر گرفتن انبوهی از انسان‌ها با همه‌ی علایق و سیاست‌ها و محاسبات رقت‌انگیزشان تصور کنند و اینکه تنها با تبدیل شدن به جامعه‌شناسان و انسان‌گرایان خوب می‌توانند به مهندسان بهتر و تصمیم‌گیرندگان آگاه‌تری تبدیل شوند (لاتور، ۱۹۹۶: viii). من می‌گویم همین استدلال در مورد مردان و زنان نظامی و کسانی صدق می‌کند که در مورد منابع خود و همچنین شروع، محتوا و پایان اقدامات‌شان تصمیم می‌گیرند.

مقدمه

از زمانی که جامعه‌شناسی به‌عنوان یک رشته‌ی دانشگاهی پایه‌گذاری شده‌است، مفاهیم جنگ، صلح، ستیزه، خشونت و ارتش — به‌طور صریح یا ضمنی — از عناصر نظریه‌پردازی و تحقیقات آن بوده‌اند. این تعجب‌آور نیست زیرا در ایام ظهور تفکر جامعه‌شناختی به‌عنوان یک رشته‌ی دانشگاهی، آن پدیده‌ها بخشی از زندگی روزمره بودند. در آن دوران اولیه — در قرن نوزدهم و بیستم — جنگ و تحولات خشونت‌آمیز، انقلاب‌ها، عملیات نظامی و خدمت اجباری و اشتیاق مربوط به صلح، بخشی از گفتگوها و دغدغه‌های روزانه‌ی هر مرد و زنی بود. و این بحث‌ها در طول جنگ جهانی دوم و بلافاصله پس از آن به همین منوال ادامه یافتند. در آن دو قرن، تهاجمات ناپلئون به تقریباً تمام کشورهای اروپایی و خاورمیانه، جنگ‌های استعماری و داخلی در ایالات متحده، جنگ‌های جهانی در اروپا و آسیا، و جنگ‌های طولانی مدت استعمار و استعمارزدایی که توسط دولت‌های اروپایی به راه انداخته شدند و زندگی روزمره را تیره و تاریک ساخت. رویدادها و تجربیات مربوط به جنگ واقعاً باید موضوع تحلیل جامعه‌شناختی، یعنی تحلیل تعامل بین گروه‌هایی از مردان، زنان، نهادها و جوامع باشد.

در طول قرن‌ها، قدرت نظامی — سازمان اجتماعی مرگبار متمرکز (مان، ۲۰۱۲: xii)، دستخوش دگرگونی‌های قابل توجهی شده‌است. ارتش از نیروهای دهقانی سازمان‌نیافته و ارتش‌های بازرگانی در (اواخر) قرون وسطی به نیروهای سنجش‌پذیری که در قرون نوزدهم و بیستم بر نظام اجباری متکی بودند و سپس به نیروهای کاملاً داوطلبانه‌ی کوچک‌تر اما حرفه‌ای‌تری توسعه یافت که امروزه در بسیاری از کشورهای غربی می‌توان دید. در طول تاریخ سازمان‌های نظامی به دلایلی که توسط خود جامعه‌شناسان تحلیل شده‌است، اهمیت و ضرورت خود را به دست آورده و از دست داده‌اند. اما پدیده‌های مربوط

به ارتش هرگز از دیده پنهان نبوده‌اند. روزنامه‌های امروز هنوز هم در مورد جنگ‌ها، در سوریه، لیبی، یمن و سودان گزارش می‌دهند، به جز چند مورد، و تقریباً روزانه اخباری از حملات تروریستی و اقدامات نظامی در سراسر جهان گزارش می‌شود. بر این اساس، جامعه‌شناسی نظامی به یک شاخه‌ی کوچک اما سرزنده از رشته‌ی مادری تبدیل شده‌است.

جامعه‌شناسی نظامی امروزه عمدتاً به روابط غیر نظامی — نظامی به معنای وسیع کلمه می‌پردازد. این شامل تصمیم‌گیری (سیاسی) در مورد اقدام نظامی، رابطه‌ی بین دولت و ارتش، تأثیر افکار عمومی و رسانه‌ها، بازنمایی جمعیت یک کشور در نیروی کار ارتش شامل جنسیت و بازنمایی اقلیت، و منابع انسانی سازمانی و چالش‌های مرتبط با کار است که امروزه نیروهای مسلح با آن مواجه هستند. هر فردی می‌تواند در تعدادی از نشریات نمایی کلی از این زیر رشته پیدا کند. رساله‌ی حجیم دکترای برنارد بوئن (۱۹۹۵) در مورد توسعه‌ی جامعه‌شناسی نظامی در ایالات متحده از آغاز قرن گذشته منبع مهمی است، البته به زبان فرانسوی. مجموعه‌ی چهار جلدی دیوید سگال و جیمز بورک (۲۰۱۲) نمای کلی ارزشمندی از وضعیت این زیررشته از دهه‌ی ۱۹۴۰ تاکنون ارائه می‌دهد. مروری بر وضعیت هنر در این زیر رشته در اروپا را می‌توان در مجلد ویرایش شده توسط گرهارد کومل و آندریاس پرافرت (۲۰۰۰) یافت. کتاب راهنمای راتلج در مورد جنگ و جامعه که توسط استیون کارلتون فورد و مورتن اندر (۲۰۱۳) ویرایش شده‌است، تأثیر اجتماعی جنگ‌های اخیر در عراق و افغانستان را به ویژه در زمینه‌ی آمریکایی بررسی می‌کند. کتاب جدید هندبوک جامعه‌شناسی نظامی جوزپه کافوریو (۲۰۱۸) جدیدترین و جامع‌ترین برداشت از پیشرفت‌ها را در این حوزه ارائه می‌دهد.

با این حال، ارتباط بین خاستگاه‌های جامعه‌شناسی — در زمانی که جنگ و صلح بر عناصر زندگی روزمره حاکم بودند — و ارتش‌های امروزی و عملیات آن‌ها به ندرت مورد مطالعه قرار گرفته‌است. می‌توان گفت که ارتباط نظریه‌های مربوط به دوران پیشین تقریباً فراموش شده‌است، اگرچه جوزپه کافوریو (۲۰۰۳) برخی از یادداشت‌های تاریخی را در کتاب هندبوک جامعه‌شناسی نظامی خود ارائه کرده‌است. اثر سینیسلا مالشویچ (۲۰۱۰a و ۲۰۱۰b) جهت توسعه دادن

یک نظریه‌ی جامعه‌شناختی در مورد جنگ و خشونت استثناء مهمی است که باید دنبال شود. مالشویچ (۲۰۱۰b) نشان داد که تعداد زیادی از «بنیانگذاران»، جنگ و خشونت را به مثابه‌ی سازوکارهای کلیدی تغییر اجتماعی می‌دیدند، ولو اینکه تفاسیر صلح‌طلبانه در مورد کلاسیک‌ها برداشت متفاوتی را ارائه کرده باشد. او حتی درباره‌ی یک جامعه‌شناسی جنگ‌طلبانه صحبت می‌کند، یک جامعه‌شناسی‌ای که مملو از افکار جنگ است. به یک روش کما بیش مشابه، جواس و کنابل (۲۰۱۳: viii) به «فرونشاندن جنگ» (suppression of war) در نظریه‌ی اجتماعی اشاره کرده‌اند. آنان ادعا می‌کنند که جنگ‌ها اغلب در ساخت نظریه‌های اجتماعی — «به‌عنوان پیشینه‌ی اطلاعاتی ایده‌ها» — بدون اینکه یا به ندرت در خود نظریه‌ها به آن صورت ظاهر شوند، سازنده بوده‌اند. دندرک (۱۹۹۰: ۲۹-۳۰) هم چنین به غفلت جامعه‌شناختی سازمان و نظارت نظامی در شاخه‌های جریان اصلی این حرفه اشاره کرده است.

به دنبال این مشاهدات، هدف این کتاب بررسی ارتباط عناصر کار پدران و مادران بنیانگذار با چالش‌های امروزی ارتش به عنوان یک نهاد و سازمان است. این کتاب فراتر از ارائه‌ی یک نمای کلی از تفکر جامعه‌شناختی درباره‌ی جنگ و خشونت به روشی که مالشویچ (۲۰۱۰a) و جواس و کنابل (۲۰۱۳) انجام دادند، در نظر دارد سازمان و نهاد نظامی را در تمام جنبه‌های آن مورد مطالعه قرار دهد. از این رو، این کتاب بیشتر معطوف به سطح میانی سازمان‌ها و نهادها و سطح خرد رفتار سربازان است تا به سطح کلان جوامع و سیاست (بین‌المللی). مطالعه‌ی این سطوح و استفاده از بینش‌های جامعه‌شناسی کلاسیک و اخیرتر ممکن است حداقل سه هدف را دنبال کند. این بینش‌ها اولین سنگ محک مزیت هستند؛ علاوه بر این، آن‌ها راه‌هایی برای معرفی پیچیدگی به دانشجویان و خوانندگان هستند؛ همان‌طور که استینچکامب (۱۹۸۲) گفته است، آن‌ها به سادگی منبع ایده‌های بزرگ هستند.

هدف این کتاب دو چیز است: بینش‌های نظری نشأت گرفته از زمان‌های گذشته را ارائه می‌کند و در عین حال ارتباط مستقیم یا غیرمستقیم آن‌ها را برای تصمیم‌گیری، آموزش و عملیات نظامی امروز نشان می‌دهد. در این مورد، نظر جامعه‌شناسان به سویه‌های سرد و گرم سازماندهی نظامی معطوف می‌شود. این

ارتش مهیای انجام وظیفه‌ی پیشگیری، مهار و حل‌درگیری‌های خشونت‌آمیز در مقیاس بزرگ است. دومی مهم است. به‌طور کلی، جامعه‌شناسی تا به امروز اهمیت چندانی به مطالعه‌ی عملیات نظامی واقعی نداده است و بخش عمده‌ی این حوزه را به مورخان و کارشناسان نظامی واگذار کرده است (گیدنز و ساتن، ۲۰۱۳: ۱۰۲۸). این وضعیت نیاز به تغییر دارد، چیزی که این کتاب قصد دارد به آن دست یابد.

تمرکز بر نگرانی‌های روزمره در ارتش دلالت بر این دارد که این کتاب می‌کوشد تا از لحاظ نظری و عملی با اهمیت باشد. تصور بر این است که هم دانشجویان نظامی و هم شاغلین می‌توانند از آن سود ببرند، و امیدواریم که غیرنظامیان علاقه‌مند به امور نظامی، مانند دانشجویان روابط بین‌الملل، مطالعات امنیتی، علوم سیاسی و جامعه‌شناسی به‌طور کلی، بتوانند از آن بهره ببرند.

این کتاب در نظر دارد دیدگاه‌ها و بینش‌هایی را ارائه دهد که به ارتش کمک می‌کند تا سازمان‌ها و شیوه‌های خود را اصلاح کند، نه لزوماً به روش عملکردی معمول نوآوری (یعنی سریع‌تر عمل کردن، دقیق‌تر بودن، آلودگی کمتر، شدت کار کمتر، کمتر قابل‌شناسایی و غیره)، اما به شیوه‌ای گسترده‌تر. همان‌طور که جامعه‌شناسان می‌گویند، این کتاب به‌طور خاص قصد کمک به بهبود ارتش از لحاظ عملکردی به شیوه‌ای منطقی دارد. در عوض، استفاده از مفهومی که توسط کارل مانهایم توصیف شده است، و شاید حتی بیشتر، بر عقلانیت ذاتی^۱ متمرکز است (به عنوان مثال، ریتزر، ۱۹۹۸: ۲۹-۲۰). عقلانیت کارکردی^۲ زمانی به دانش‌کنش^۳ اشاره دارد که رابطه‌ی وسیله با هدف مشخص باشد. این نوع عقلانیت در نظر دارد تا به سؤالاتی از این قبیل پاسخ دهد: آیا پلی که هدف قرار گرفته است به درستی و بدون وارد کردن خسارت و تلفات جانبی (بیش از حد) و بدون استفاده از مهمات زیاد تخریب شده است؟ ولیکن، عقلانیت ذاتی، ارزش‌ها و پرسش‌های گسترده‌تری را وارد معادله می‌کند؛ اغلب این ارزش‌ها و پرسش‌ها ماهیت اجتماعی و اخلاقی دارند، که به این معناست که روابط میان ابزارها و اهداف بسیار کمتر روشن هستند. آیا تخریب پلی که مورد هدف قرار

1. substantive rationality
3. action-oriented knowledge

2. Functional rationality

گرفته بود واقعاً به توقف خصومت‌ها کمک می‌کند؛ آیا یک پل تخریب شده به حل درگیری خشونت‌آمیز در این منطقه کمک می‌کند؟ آیا مهارت‌های رزمی یک جوخه برای پایان دادن به نبرد مفید است یا — برعکس — خشونت را در منطقه‌ی عملیاتی تشدید می‌کند؟ این کتاب تنها در مورد مسائل کارکردی مربوط به ارتش نیست، بلکه — و شاید بیشتر به‌طور خاص — در مورد سؤالات عمومی‌تری است، سؤالاتی که جامعه‌شناسی قرار بود مطرح کند و در مورد آن‌ها تأمل کند.

ساختار کتاب

این کتاب از نظر مقیاس و قلمرو محدود شده‌است: مدعی این نیست که مقدمه‌ای بر مباحث جامعه‌شناسی است؛ کتاب‌های درسی دیگری نیز وجود دارند که این کار را به خوبی انجام داده‌اند (مثلاً آرون، ۱۹۸۹ [۱۹۶۷]؛ گیدنز، ۱۹۷۱؛ نیزبت، ۱۹۷۶؛ کوزر، ۱۹۷۷؛ ترنر، ۱۹۹۱؛ لوین، ۱۹۹۵؛ دی جانگ، ۲۰۰۷). این کتاب نیز از دو جهت گزینشی است. نخست، گزیده‌ای از جامعه‌شناسان بنیانگذار و معاصر را که باید مورد بحث قرار گیرند، معرفی می‌کند و دوم، انتخابی است از این نظر که کدام بخش از کار آن‌ها معرفی شود.

معیار انتخاب این بود که آیا نویسندگان اثری با پیامی منسجم تولید کرده‌اند که بر توسعه‌ی نظریه‌ها، بینش‌ها و روش‌ها در حوزه‌ی مطالعات نظامی امروزی تأثیر گذاشته باشد یا خیر. با توجه به جهت‌گیری آن نسبت به نهاد و سازمان نظامی، تمرکز جامعه‌شناسان بر پدیده‌های سطح کلان مانند پیوند جنگ، انقلاب و تحولات و تشکیل دولت‌ها و روابط بین‌الملل از حوصله‌ی این کتاب خارج است. این ادبیات در جاهای دیگر به وفور در دسترس است. جامعه‌شناسانی که تمایل به نظریه‌پردازی عمومی و انتزاعی دارند نیز در این کتاب نقش برجسته‌ای ندارند.

از این رو می‌توان این کتاب را ارائه و بحثی از سرانه‌ی منتخب (capita se-lect) جامعه‌شناختی مرتبط با ارتش دانست. اگر چه این سرانه‌ی منتخب از جامعه‌شناسی ممکن است کاملاً متنوع و متفاوت به نظر برسد، به زودی مشخص خواهد شد که مضامینی مشترک و تکراری وجود دارد. همان‌طور که کتاب در حال پیشرفت است؛ فصل‌ها به تدریج شروع به «گفتگو با یکدیگر»

می‌کنند. در انتهای کتاب، تنوع موضوعات، تصویری گسترده و جامع از ارتش ارائه خواهند کرد.

این کتاب از دو انتشارات قبلی بسیار الهام گرفته است. جلد اول یک جلد ویرایش شده است که مشارکت و اهمیت جامعه‌شناسان کلاسیک را در حوزه‌ی مطالعات سازمانی بررسی می‌کند (آدلر، ۲۰۰۹). در آن مجلد نظریه‌پردازان بنیانگذار جامعه‌شناسی مانند الکسیس دو توکویل، ماکس وبر، امیل دورکیم، کارل مارکس، گابریل تارد، جورج زیمل، جوزف شومپتر، نوربرت الیاس، تورشتاین وبلن، دبلیو ای بی دو بوآس، جان دیویی، مری پارکر فولت و تالکوت پارسونز در جستجوی ارتباط آن‌ها با مطالعات سازمانی امروزی مورد بحث قرار گرفته‌اند. علاوه بر این، پل آدلر و همکاران (۲۰۱۴) کتاب دیگری در مورد جامعه‌شناسان معاصر و تأثیر آثار آنان بر مطالعات سازمانی تألیف کرده‌اند. جامعه‌شناسانی که در این جلد مورد بحث قرار گرفته‌اند، دانشمندان اروپایی مانند میشل فوکو، پیئر بوردیو، برونو لاتور و نیکلاس لومان، و نویسندگان انگلیسی — آمریکایی مانند چارلز رایت میلز، اروینگ گافمن، آرلی راسل هاکشیلد و آنتونی گیدنز بودند. هر دو جلد به نتایج شگفت‌انگیز و مهمی منجر شدند و همان‌طور که گفته شد این مجلدات منبع اصلی الهام برای کتاب حاضر بوده‌اند. این کتاب در زمینه‌ی جامعه‌شناسی و مطالعات نظامی با مجلداتی که توسط پل آدلر ارائه شده است متفاوت است، زیرا به مطالعات نظامی به عنوان شاخه‌ی خاصی از مطالعات سازمانی می‌پردازد. سازمان‌های نظامی خاص هستند، زیرا تمایل دارند نوعی سازمان خاص باشند، سازمانی از نوع خودش که اغلب در مطالعات سازمانی عمومی گنجانده نشده و مورد بحث قرار نمی‌گیرد. وظیفه‌ی به کارگیری خشونت آن‌ها را از بقیه‌ی جهان سازمانی متمایز می‌کند. بیش از مطالعات سازمانی، مطالعات نظامی به عنوان یک رشته ارتباط روشنی با سایر شاخه‌های علمی، به ویژه علوم سیاسی و مطالعات اداری، مطالعه‌ی روابط بین‌الملل و نظریه‌های روابط نظامی — غیر نظامی دارد.

این کتاب هم‌چنین متفاوت است زیرا نام‌هایی را که در یکی از دو انتشار قبلی در مورد مطالعات جامعه‌شناسی و سازمان آمده است را گرد هم آورده است؛ علمای قدیمی و جدیدتر را گرد هم می‌آورد. در کنار جامعه‌شناسان کلاسیک

معروف ماکس وبر، امیل دورکیم، کارل مارکس، جورج زیمل، جین آدامز و دبلیو بی دو بواس، در اینجا با محققان جدیدتری، به ویژه اروینگ گافمن، میشل فوکو، موریس جانوویتز، نوربرت الیاس، کورنلیس لامرز، آرلی راسل هاکشیلد، سینتیا انلو و برونو لاتور مواجه خواهیم شد. تنها سه مورد آخر در لحظه‌ی نگارش این کتاب زنده هستند. فقط موریس جانوویتز را می‌توان یک جامعه‌شناس نظامی (و سیاسی) واقعی دانست؛ سایرین کلی‌گرا هستند، ولیکن با نظریه‌ها و یافته‌هایی که از آنان خواهیم دید، کاربردهایی برای مطالعه‌ی ارتش دارند.

از طریق این نوع گزینش دانشمندان جامعه‌شناسی می‌توان دو تحول عمده در جامعه‌شناسی را نیز مشاهده کرد. اولاً از اروپا شروع می‌شود، اما به مرور زمان در سراسر اقیانوس اطلس گسترده‌تر می‌شود، و ثانياً در آغاز، جامعه‌شناسی عمدتاً یک حرفه‌ی مردانه بود، اما بعداً زنان به سرعت به آن دست یافتند؛ پیشرفت‌های کنونی در حوزه‌ی علوم اجتماعی و نظامی بدون مشارکت دانشمندان زن غیر قابل تصور هستند.

همه‌ی نویسندگان نظریه‌ها و بینش‌هایی را ارائه کرده‌اند که مطالعه‌ی ارتش را به جایی که اکنون در آن قرار دارد رهنمون شده‌اند. آنان این کار را با نوشتن عمدی و صریح، یا سهوی و ضمنی، و گاه به سختی به ارتش توجه نشان می‌دادند. با این حال، حتی اگر هیچ یک از این نویسندگان به طور انحصاری روی ارتش و برای ارتش کار نکرده باشند، همه‌ی آنان آثاری را تولید کرده‌اند که برای درک بهتر ساختار، کارکرد، عملکرد و اثربخشی نیروهای مسلح امروزی در سراسر جهان مهم است. این لزوماً به این معنی نیست که این نویسندگان تنها کسانی هستند که این معیار را برآورده می‌کنند، اما حداقل از نظر من از برجسته‌ترین‌های آنان هستند.

تأثیر مستقیم یا غیرمستقیم این نویسندگان بر مطالعات نظامی از طریق کمک، میانجی‌گری و نظرات دیگران بود. برای مثال، دیدگاه‌های کارل مارکس در مورد نابرابری اجتماعی و نخبگان، از طریق کار چارلز رایت میلز، به‌طور خاص با مطالعه‌ی ارتش مرتبط شده‌است. جامعه‌شناسان بعدی مانند یانگیل لوی نیز بر نابرابری اجتماعی و ارتباط آن با اقدام نظامی و پیامدهای آن تمرکز کردند. نظریه‌های ماکس وبر در مورد بوروکراسی توسط بسیاری از محققان ترجمه

و در مورد ارتش به کار برده شده است، و اخیراً مورتن اندر به‌روزرسانی‌های جورج ریتزر از کار وبر را دنبال می‌کند. بینش جین آدامز در مورد میانجیگری در مناقشه از طریق مدیریت همگانی بسیار الهام‌گرفته از ایده‌های عملگرایانه‌ای بود که توسط جان دیویی مطرح شد و اخیراً توسط پاتریشیا شیلدز در مورد ارتش به کار رفته است. نظریه‌هایی در مورد تنوع در جامعه که توسط دبلیو. ای. بی. دو بواس توسعه یافته‌اند، توسط چارلز موسکاس و سایر جامعه‌شناسان در مورد ارتش به کار گرفته شده‌اند. نقش رندال کالینز و مایکل لپسکی در پیشبرد استفاده از نظریه‌های گافمن در مطالعات نظامی مفید بوده است. کار کریستوفر دندکر برای مشاهده‌ی تأثیر فوکو در ارتباط با وبر بر برخی از چالش‌های امروزی نیروهای امنیتی مهم بوده است. ایال بن آری با پیگیری کارهای آریلی هاکشیلد در این زمینه، موضوع عواطف در ارتش را در دستور کار قرار داد. بسیاری از جامعه‌شناسان آمریکایی، از جمله جیمز بورک و دیوید سیگل، تأثیر موريس جانوویتز بر این حوزه را بیشتر پیش برده‌اند. این‌ها تنها چند نام در این رابطه هستند؛ این کتاب علاوه بر دیدگاه‌های نویسندگان منتخب، بینش‌های نظری بیشتر و جدیدتری را ارائه خواهد کرد.

در ادامه نویسندگان مختلف و آثار آن‌ها یک به یک معرفی و مورد بحث قرار خواهند گرفت: هر نویسنده دارای یک فصل است. ترتیب ارائه، تاریخی است، اما به شیوه‌ی تا حدود اندکی آزاد؛ برای مثال، ترجیح دادم با ماکس وبر شروع کنم و نه کارل مارکس، حتی اگر دومی قبل از اولی باشد. مجموعه‌ی فصول طیف کاملی از ایده‌ها، نظریه‌ها و مطالعات تجربی را ارائه می‌کنند که شاید در ابتدا بسیار زیاد و احتمالاً حتی گمراه‌کننده به نظر برسد. موضوعات متغیری از بوروکراسی نظامی و موسیقی نظامی تا انسجام در گروه‌های اولیه، از طریق حفظ صلح، مسائل نژادی و جنسیتی و سبک‌های شغلی، تا عواطف در ارتش و علم و فناوری را شامل می‌شود. عناوین فرعی فصل طیف وسیعی از موضوعات را نشان می‌دهند که مورد توجه قرار خواهند گرفت. با این حال، همان‌طور که گفته شد، به تدریج نویسندگان مختلف شروع به «گفتگو با یکدیگر» خواهند کرد. دانشمندان بنیانگذار علی‌رغم اختلافات‌شان، نظر‌ها و دیدگاه‌های مشترک بسیاری نیز دارند. نویسندگان جوان احتمالاً ایده‌های

نویسندگان قدیمی‌تر را دنبال می‌کنند و به تفصیل شرح می‌دهند و الگوهای انباشته و منسجمی را ایجاد می‌کنند که از همان ابتدا کمتر آشکار هستند. در سراسر کتاب، مثال‌ها، داستان‌ها و تصاویر بسیاری در متن اصلی یا در کادرهای متنی کنار مبحث اصلی آورده شده است. نظریه‌های جامعه‌شناختی تمایل به انتزاعی بودن دارند. به نظر من، آن‌ها را فقط می‌توان از طریق پرش‌های مداوم از نظریه به واقعیت‌ها و اعمال روزمره و بازگشتن، به درستی درک کرد. تصاویری از سرتاسر جهان خواهند بود و به همان اندازه که مربوط به زمان کنونی هستند، تاریخی خواهند بود. علاوه بر این، جامعه‌شناسی را نباید خیلی محدود تفسیر کرد. از این رو، نویسندگانی که به عنوان مردم‌شناس یا دانشمند علوم سیاسی شناخته می‌شوند نیز در این کتاب گنجانده شده‌اند. به اعتقاد من جامعه‌شناسی، مردم‌شناسی و علوم سیاسی متعلق به یک خانواده‌ی گسترده هستند.

با گفتن همه‌ی این‌ها، باید اذعان کنم که بینش‌های جامعه‌شناختی که در اینجا ارائه خواهند شد عمدتاً اروپایی و آمریکایی هستند. در آن قاره‌ها، در اروپا زودتر از ایالات متحده، جامعه‌شناسی شروع به توسعه کرد. این‌ها مناطقی هستند که امروزه همچنان بر تفکر و پژوهش جامعه‌شناختی، از جمله جامعه‌شناسی نظامی، حکمفرما هستند. این کار هزینه دارد. استدلال می‌شود که تفکر شمال‌محور و غرب‌محور مبتنی بر مفروضه‌های فرهنگی مشکل‌ساز است. بنابراین، تعدادی از محققان از نیاز به توسعه‌ی به اصطلاح «جامعه‌شناسی‌های مرتبط» حمایت می‌کنند. در این «جامعه‌شناسی‌های مرتبط»^۱، مقوله‌های نظری «برای ایجاد فهم‌های جدیدی که درک‌های قبلی را در بر می‌گیرد و تغییر می‌دهد» بازسازی خواهند شد (بامبرا و د سوسا سانتوس، ۲۰۱۷: ۶). یکی ادعا می‌کند که چنین رویکرد گسترده‌ای، توجه بیشتر به تحولات در بخش‌های جنوبی و شرقی جهان، نه تنها به دانش ما می‌افزاید، بلکه در واقع آن را متحول خواهد کرد. افزودن یا تغییر شکل دادن موضوعی در قالب واژه‌ها است، اما مطمئناً کتاب کنونی دارای سوگیری شمالی و غربی است. اگرچه تعدادی از مطالعات و یافته‌های در اینجا به سایر نقاط جهان توجه دارند، یکی از جاه‌طلبی‌های ما برای آینده باید این باشد که درک خود را از ارتش فراتر از نیمکره‌ی غربی که

عمدتاً از اروپا، ایالات متحده آمریکا، اسرائیل، کانادا، استرالیا و مانند آن تشکیل می‌شود، گسترش دهیم. در جایی که متونی که پایه و اساس این کتاب را تشکیل می‌دهند در اصل به زبان دیگری (فرانسوی، آلمانی، هلندی، اسپانیایی) نوشته شده‌اند، از ترجمه‌های انگلیسی با ذکر تاریخ انتشار اصلی استفاده شده است. با این حال، یافتن ترجمه‌ی انگلیسی همیشه ممکن نبود.

۱. ماکس وبر

بوروکراسی، رهبری و آهنگ‌های نظامی

ماکس وبر (۱۸۶۴-۱۹۲۰) آلمانی یکی از مشهورترین نام‌ها در بین دانشمندان بنیان‌گذار جامعه‌شناسی است و سهم او در این رشته بسیار زیاد بوده است. فقط باید کار او در مورد جامعه‌شناسی دین را به خاطر آورد که در نظریه او در مورد تأثیر اخلاق پروتستان بر توسعه سرمایه‌داری غربی به اوج خود رسید. اما مطالعات دیگری نیز درباره‌ی ادیان، به ویژه درباره‌ی یهودیت و اسلام وجود داشت که دامنه‌ی مقایسه و نظریه‌پردازی او را گسترش داد. رویکرد او در جهت نظام‌مهندسازی گسترده‌ی تاریخی-جامعه‌شناختی همچنین بر ارتباط دولت با انحصاری کردن قدرت مشروع بر یک سرزمین تأکید داشت. از این‌رو بر اهمیت ارتش در شکل‌گیری دولت‌ها تأکید می‌کرد، ایده‌ای که در بسیاری از مطالعات جامعه‌شناختی بعدی به تفصیل بیان شده‌است (مانند تیلی، ۱۹۹۲؛ جواس و کنابل، ۲۰۱۳).

به‌طور کلی، متون وبر مملو از مشاهداتی است که مربوط به ارتش است. تفکر وبری در مورد تشکیل دولت، رندال کالینز جامعه‌شناس را بر آن داشت تا فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی را در اوایل دهه‌ی ۱۹۸۰، چند سال قبل از وقوع واقعی آن پیش‌بینی کند. این پیش‌بینی که با ناباوری و انتقاد شدید کارشناسان بین‌المللی و نظامی آن زمان مواجه شد، بر این ایده مبتنی بود که کشیدگی بیش از حد مرزها منجر به مشکلات لجستیکی غیرقابل کنترلی برای ارتش می‌شود (کالینز، ۱۹۹۵). در سراسر کتاب حاضر خواهیم دید که بینش‌ها و پیش‌بینی‌های جامعه‌شناختی، اغلب آزرده‌گی، ناباوری و طرد را بر می‌انگیزد. جامعه‌شناسی غالباً تحلیلی انتقادی از عقل سلیم ارائه می‌دهد، زیرا جامعه‌شناسی اغلب به موارد غیر منتظره و ناخواسته اشاره می‌کند که در واقع می‌تواند بسیار آزاردهنده باشد (پورتس، ۲۰۰۰). وبر در کنار این کار جامعه‌شناختی کلان، اساساً به موضوعات روش‌شناختی مانند اهمیت درک معنادار، یعنی تلاش برای فهم